

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора психологічних наук, професора Ващенко Ірини Володимирівни
на дисертацію Алексєєвої Олени Іванівни**

**«Психологічне забезпечення розвитку конкурентноздатності
управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук за спеціальністю
19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія**

У добу кардинальних змін у розвитку суспільства та соціальної відкритості ринкових відносин інститут освіти зазнає змін. Це проявляється у пошуку нової стратегії розвитку системи освіти та переході до нових моделей освіти, які орієнтовані на диверсифікацію освітніх програм, активізацію інноваційних процесів в освітянській галузі, міждисциплінарну інтеграцію, зміну запитів ринку праці тощо. Отже, модернізація та розвиток освітянської галузі в Україні, трансформація системи професійної підготовки фахівців, вирішення проблеми конкурентноздатності випускників і, зокрема, управлінського персоналу освітніх організацій, спонукає науковців до проведення досліджень, управлінців освітянської галузі – до розробки системи психологічного забезпечення розвитку конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності, що підкреслює актуальність проведеного автором дослідження.

Збільшення складності управлінських завдань, формування нових систем і типів управління актуалізують потребу у підготовці управлінського персоналу нового типу, який володіє не лише сучасними професійними знаннями у сфері управління, володіє певними вміннями та навичками, а й готовий та здатний застосовувати певні компетенції для прийняття грамотних управлінських рішень у ситуаціях, що надто швидко змінюються.

Невідповідність системи підготовки управлінського персоналу освітніх організацій соціальним реаліям, її певна недосконалість та фрагментарність зумовлюють низку психологічних проблем у формуванні конкурентноздатного управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності. Важливими з них є диспропорції домінування егоцентричної спрямованості управлінського персоналу над гуманістичною спрямованістю, дисбаланс в системній реалізації управлінським персоналом основних функцій управління, відсутність високого рівня розвитку базового комунікативного мінімуму, незбалансованість сформованості характеристик,

«дисонанс» між «декларативністю» командної роботи та недостатністю її практичного застосування, недостатня сформованість лідерського потенціалу та практичного компоненту психологічної культури конкуренції, зокрема, орієнтації на використання конструктивних стратегій конкуренції управлінським персоналом освітніх організацій державної форми власності. Це природно вимагає наукового осмислення психологічного забезпечення розвитку конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності. Такі наскрізні лінії і зв'язки предмета запропонованого дисертанткою дослідження, та отримані нею результати – значно доповнюють наукові знання в організаційній та економічній психології.

Вагомість проведеного дослідження підтверджено його виконанням у межах комплексних науково-дослідних тем лабораторії організаційної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України «Психологічні засади забезпечення організаційного розвитку» та «Психологічні детермінанти розвитку організаційної культури» і програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня «Психологічне забезпечення розвитку конкурентноздатності освітніх організацій».

Дисертанткою розроблено систему психологічного забезпечення розвитку конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності та визначено її складові блоки (теоретичний, діагностичний, практичний), обґрунтовано структуру та зміст логіко-сміслової моделі конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності та визначено критерії (педагогічний, управлінський, спеціально-конкурентноздатний, психологічна культура конкуренції) й показники (співвідношення спрямованості вчителя, управлінських функцій менеджера освіти, характеристик конкурентноздатності особистості та компонентів психологічної культури конкуренції особистості) розвитку конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності. Це надає підстави для висновку, що дисертаційна робота О. І. Алексєєвої має наукову новизну.

Наукову цінність та практичну значущість мають запропоновані автором ідеї побудови системи психологічного забезпечення розвитку конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності та визначенні складові її ефективного реалізації з урахуванням психокорекційних заходів відповідно до визначених психологічних типів конкурентноздатності управлінського персоналу. О. І. Алексєєва переконливо обґрунтовує комплекс тренінгових програм

«Розвиток конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності», спрямованих на розвиток педагогічних, управлінських, спеціально-конкурентноздатних характеристик та психологічної культури конкуренції управлінського персоналу.

Методологічний апарат наукового дослідження відрізняється взаємоузгодженістю, відповідністю об'єкта, предмета дослідження його основній меті та завданням, слід відмітити логічність і чіткість визначення основних наукових категорій.

Огляд наукової літератури, який представлено у першому розділі «Теоретико-методологічні основи психологічного забезпечення розвитку конкурентоздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності» виявляє обізнаність дисертантки з проблемою, проаналізовано наукові вітчизняні та зарубіжні підходи до вивчення проблеми конкурентоздатності управлінського персоналу, обґрунтовано систему психологічного забезпечення розвитку конкурентоздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності, розроблено логіко-смыслову модель «Конкурентноздатність управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності» та схарактеризовано її складові, виявлено та проаналізовано критерії діагностики розвитку конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності (співвідношення спрямованості вчителя, управлінських функцій менеджера освіти, характеристик конкурентноздатності особистості та компонентів психологічної культури конкуренції особистості). Це, безумовно, підвищує теоретичне значення дисертації. Результати аналізу наукових даних надали змогу дисертантці дійти висновку, що конкурентноздатність управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності – це комплексна психологічна характеристика управлінського персоналу, яка забезпечує його ефективну професійну діяльність в умовах конкурентної взаємодії на сучасному освітньому ринку праці, послуг (див. с. 83), що показує чітку авторську позицію.

Важливим є також наявність теоретичних узагальнень наприкінці кожного структурного підрозділу у теоретичній частині роботи (див. с. 30; 45; 81). Ці узагальнення, безперечно, роблять текст дисертації цілісним і зв'язним.

У другому розділі «Емпіричне дослідження психологічних особливостей конкурентоздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності» обґрунтовано методики

констатувального експерименту, соціально-психологічну характеристику вибірки та процедури дослідження; викладено результати емпіричного дослідження.

Послідовний та всебічний аналіз отриманих результатів констатувального експерименту став можливим завдяки використанню дисертанткою комплексу надійних і валідних емпіричних методів. Це дозволило дисертантці конкретизувати психологічні проблеми у формуванні конкурентноздатного управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності, а також визначити та проаналізувати психологічні типи конкурентноздатності у різних груп управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності.

Заслуговує на увагу визначення шести психологічних типів конкурентноздатності управлінського персоналу, які висвітлені через їх амбівалентності. Встановлено рівні конструктивності психологічних типів конкурентноздатності, констатовано домінування «деструктивних» типів конкурентноздатності управлінського персоналу. Розкрито психологічні особливості типів конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій у різних груп управлінського персоналу за їх загальним стажем роботи, стажем роботи на посаді, рівнем освіти, сімейним станом.

Важливим для практичної значущості роботи є третій розділ дисертації «Упровадження та ефективність системи психологічного забезпечення розвитку конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності», в якому представлено результати впровадження та перевірки ефективності системи психологічного забезпечення розвитку конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності.

У межах даного розділу О. І. Алексєєвою доведено, що дієвість розробленої системи психологічного забезпечення розвитку конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності відзначається позитивними змінами в розвитку окремих складових конкурентноздатності управлінського персоналу в експериментальній групі.

У висновках зроблено підсумок проведеного дослідження. Основні положення й висновки дисертації Олени Іванівни Алексєєвої повною мірою знайшли відображення в авторефераті та наукових публікаціях дисертантки.

Попри високий науково-теоретичний рівень запропонованої дисертаційної роботи О. І. Алексєєвої, природно, що певні її аспекти

потребують уточнення та викликають сумніви. Зупинимось на цих аспектах більш докладно.

1. Систематизація авторкою підходів, в межах яких відбувається вивчення проблеми конкурентноздатності управлінського персоналу (розділ 1), заслуговує на позитивну оцінку, проте, на наш погляд, слід було б більш чітко провести порівняння вітчизняних і зарубіжних підходів щодо дослідження розвитку конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності.

2. У розділі 2 представлено чимало цікавих і статистично значимих емпіричних фактів, виявлених у результаті дослідження. Однак, по-перше, деякі з них належно не інтерпретовані (автор обмежився лише їх констатацією). По-друге, презентація отриманих емпіричних результатів значно виграє б, якби авторка детальніше здійснила опис рівнів конструктивності психологічних типів конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності (с. 155-156). По-третє, визначено, що психологічні особливості кожного з шести типів конкурентноздатності (с. 157-165) обумовлені їх виявами у різних груп персоналу за суб'єктивними показниками (організаційно-професійними, соціально-демографічними). Проте, встановлення взаємозв'язку психологічних особливостей типів з об'єктивними показниками (рейтинг ЗНЗ по області, місту, призові місця у Всеукраїнських олімпіадах, професійних конкурсах, наявність веб-сайту та ін.) діяльності освітньої організації уможливило б здійснення більш системного аналізу проблеми конкурентноздатності управлінського персоналу.

3. Ми вважаємо, що при розробці безперечно обґрунтованої та апробованої авторської системи психологічного забезпечення розвитку конкурентноздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності, недостатньо розгорнуто представлені власні розробки дисертантки (розд. 3), зокрема, техніка «Майстерня конкурентноздатності», щоденник розвитку власної конкурентноздатності, дистанційний період тренінгового навчання.

4. Результатом сприйняття наукового тексту дисертації є розуміння його смислової структури, а важливою складовою роботи з текстом є його ознайомлювальне, поглиблене, аналітико-критичне читання. Вважаємо, що при викладенні матеріалу авторка інколи переобтяжує окремі речення завеликими синтаксичними конструкціями, що погіршує сприйняття наукового тексту.

Незважаючи на зроблені зауваження, зміст дисертації Алексєєвої Олени Іванівни відповідає обраній темі, характеризується логічністю та комплексністю. Дисертація оформлена відповідно до вимог, встановлених

для дисертаційних робіт. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації у належній кількості оприлюднені автором у наукових фахових виданнях, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, мають достатній рівень обґрунтованості. Проведена О. І. Алексєєвою дослідницька робота засвідчує здатність дисертантки до аналітичної діяльності, вміння узагальнювати факти, явища, статистичні дані та приходити за допомогою їх до певних теоретичних і методологічних висновків.

Усе викладене вище дає підстави для висновку про те, що дисертаційне дослідження Алексєєвої Олени Іванівни «Психологічне забезпечення розвитку конкурентоздатності управлінського персоналу освітніх організацій державної форми власності», відповідає всім вимогам п.11, п.12 та п.13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій, а його авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.10 організаційна психологія; економічна психологія.

Офіційний опонент:

**доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри загальної психології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка**

І. В. Ващенко

